

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA ASIJSKÝCH STUDIÍ**

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

KOMUNISMUS V JAPONSKU
Communism in Japan

OLOMOUC 2011

vedoucí diplomové práce:

Lada Homolová

Mgr. Sylva Martinásková

Kopie zadání bakalářské práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2010/2011

Studijní program: Filologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Anglická filologie - Japonská filologie (AF-JA)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
HOMOLOVÁ Lada	Sadová 350, Horní Jiřetín	F08010

TÉMA ČESKY:

Komunismus v Japonsku

NÁZEV ANGLICKY:

Communism in Japan

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Sylva Martinásková - ASJ

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Po nastudování doporučené literatury bych se ve své práci ráda zaměřila na vývoj komunismu v Japonsku, zejména pak na historii japonské komunistické strany včetně jejího programu (domácí i zahraniční politika), nejvýznamnějších představitelů, pozice strany v parlamentu a toho, jak je komunistická strana přijímána japonskou společností.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

SCALAPINO, ROBERT ANTHONY. The Japanese Communist Movement, 1920-1966. Los Angeles, California: University of California Press, 1967.
LANGER, PAUL FRITZ. Communism in Japan. Stanford, California: Hoover Institution Press, 1972.
KENRICK, DOUGLAS MOORE. The Success of Competitive-Communism in Japan. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan Press, 1988.
REISCHAUER, EDWIN OLDFATHER and CRAIG, ALBERT MORTON. Dějiny Japonska. Praha: Lidové noviny, 2000.
VASILJEVOVÁ, ZDENĚKA. Dějiny Japonska. Praha: Svoboda, 1986.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc 15.8.2011

.....

Anotace

Cílem této práce je vysledovat počátky komunistického hnutí v Japonsku a věnovat se posléze jeho obecné charakteristice, vývoji, zahraničním vlivům, které na něj působily (zejména pak vlivu Sovětského svazu, Číny a Spojených států amerických), a jeho nejvýznamnějším osobnostem.

Práce postupně dokumentuje historii Japonské komunistické strany (JCP) od jejího zformování ve dvacátých letech minulého století, přes zlegalizování strany po druhé světové válce až po současnost. Soustředí se rovněž i na nynější politický program JCP a některé její stanovky.

Klíčová slova: komunismus, komunismus v Japonsku, Japonsko, Japonská komunistická strana, Sen Katajama, Sanzó Nosaka, Sovětský svaz, Čína

Ráda bych zde poděkovala několika lidem, bez nichž by tato práce nevznikla: Mgr. Sylvě Martináskové za pomoc s výběrem tématu, cenné rady i projevenou trpělivost a svým rodičům a sestřenci Tereze Vargové za neustálou psychickou podporu.

Obsah

Ediční poznámka.....	7
1. Úvod.....	8
2. O komunismu v Japonsku obecně.....	10
2.1 Společnost a náboženství.....	11
2.2. Vlastnictví.....	11
2.3 Diktatura proletariátu.....	12
3. Historie komunismu v Japonsku: 1868 – 1922.....	14
3.1 Po restauraci Meidži.....	14
3.2 Nihon Šakaitó, Anarchisté.....	15
3.3 Sanzó Nosaka.....	15
3.4 Sen Katajama.....	16
3.5 Marxismus a leninismus.....	18
4. Historie komunismu v Japonsku: 1922 – 1945.....	19
4.1 Založení JCP.....	19
4.2 Hitoši Jamakawa.....	20
4.3 Kazuo Fukumoto.....	20
4.4 Volby 1928.....	21
4.5 Národní odborová rada.....	22
4.6 Předválečná organizace JCP.....	23
5. Historie komunismu v Japonsku: Po roce 1945.....	24
5.1 Poválečné období.....	24
5.2 Padesátá léta.....	25
5.3 Šedesátá léta.....	27
5.4 Struktura JCP v 60. letech.....	28
5.5 Od sedmdesátých let do roku 2000.....	29
6. JCP po roce 2000.....	33
6.1 Konstituce JCP.....	33
6.2 Současný politický program JCP.....	34
6.3 Popularita JCP po roce 2000.....	40
7. Závěr.....	42
Summary.....	46
Seznam použité literatury.....	47
Knihy:	47
Články:.....	48

Ediční poznámka

Ve své práci jsem při přepisu japonštiny používala českou transkripci a řadila osobní jména podle českého zvyku – nejprve křestní jméno, poté příjmení.

1. Úvod

Ve své práci se budu zabývat historií komunismu v Japonsku, především pak Japonskou komunistickou stranou (日本共産党, Nihon Kjóšantó, JCP) a její trnitou cestou od ilegální skupiny o několika členech k jedné z největších japonských politických stran se stálým zastoupením v parlamentu.

Toto téma jsem si vybrala hned z několika důvodů – prvním z nich je, že v českém jazyce neexistují téměř žádné materiály, jež by se podrobněji zabíraly vývojem politické situace v Japonsku, natož pak dějinami Japonské komunistické strany, a proto bych ráda přispěla svou malou troškou do mlýna.

Druhým důvodem je, že v České republice, stále řazené do bloku takzvaných „post-komunistických zemí“, slovo „komunismus“ i po více než dvaceti letech od pádu bývalého režimu vyvolává (podle mého názoru zcela oprávněně) silné a mnohdy rozporuplné reakce. Stále se vedou debaty, zda neměla být KSČ po revoluci v roce 1989 zakázána, či jestli by nešlo stranu zrušit dodatečně. Současná KSČM tu má své skalní příznivce, i odpůrce. Proto považuji téma „komunismus“ za stále velmi aktuální.

Za třetí, poslední a nejosobnější důvod k napsání této práce, pak považuji něco, co se mi stávalo téměř pokaždé, když jsem před někým, kdo není takzvaně „z oboru“ vyslovila spojení „komunismus v Japonsku“. Většina lidí buď netušila, že v Japonsku vůbec existuje nějaká komunistická strana, protože o JCP se v českých médiích téměř nemluví, nebo stranu okamžitě spojovala, v horším případě zaměňovala s komunisty v Čínské lidové republice. To mne přimělo k rozhodnutí podrobněji zapátrat nad spojení JCP s Čínou a Ruskem, respektive bývalým Sovětským svazem. Zajímalo mě, jak jsou vlastně tyto země provázány, a hlavně, kdo a v jaké míře (Sovětský svaz, Čína, případně jiné státy) vlastně ovlivnil japonské komunistické hnutí.

Chtěla bych se tedy pokusit vysledovat úplné počátky komunismu v Japonsku, nastínit některá kontroverzní témata, která ho doprovázela a zejména, soustředit se na vývoj a historii JCP, jakožto jedné z největších nevládnoucích komunistických stran na světě. Má práce tedy bude popisovat postup socialismu a komunismu v Japonsku od revoluce Meidži, přes založení JCP a její léta v ilegalitě, částečný triumf po roce 1946, „zlatá“ sedmdesátá léta, kdy slavila největší úspěchy, až po současnost. Té bych se ráda věnovala podrobněji,

protože jakkoli jsou samotné dějiny strany zajímavé, troufám si odhadnout, že převážná většina voličů si vybírá politické strany podle jejich aktuálního programu, ne na základě pohnuté minulosti.

Při psaní jsem vycházela především z knih *The Japanese Communist Movement, 1920-1966* od Roberta A. Scalapina, *Communism in Japan*, napsané Paulem F. Langerem, *The Success of Competitive-Communism in Japan* Douglase Moora Kenricka, *A History of Communism in East Asia* Malcoma Kennedyho a *Dějiny Japonska* od Richarda H.P. Masona a Johna Godwina Caigera. Všechny citace z anglických zdrojů jsou mými vlastními překlady.

2. O komunismu v Japonsku obecně

V mnoha odborných publikacích se lze setkat s názorem, že komunismus v Japonsku nikdy neměl šanci na úspěch. Důvodů pro takové tvrzení je hned několik. Za prvé – japonským komunistům vždy chyběl silný, charismatický vůdce. V čele JCP se nikdy neobjevil někdo jako Lenin, či Stalin, kdo by dokázal přesvědčit o své pravdě masu lidí. Hnutí sice mělo své přední členy, významné osoby jako byli Sanzō Nosaka, nebo Sen Katajama, ale ti se spíše dočkali uznání v zahraničí, než na domácí půdě. Historik Willard Price již v roce 1934 napsal: „Pravý komunist klade svůj komunismus na první místo a svou národnost až na místo druhé. Ale pravý Japonec – i když třeba může být komunistou – je na prvním místě vždycky Japonec.“¹

Podobný názor prosazuje i Malcolm Kennedy. Říká, že důvodem, proč se komunismus v Japonsku (na rozdíl třeba od již v úvodu zmiňované Číny) neuchytil, je „silná oddanost trůnu a japonská zděděná antipatie a nedůvěra vůči Rusku“.² Je tedy nutné si uvědomit, že o přijetí, či nepřijetí socialistického a komunistického hnutí v případě Japonska nerozhodovala jen ideologie samotná, ale i země, odkud se šířila. V době, kdy do Japonska pronikly první socialistické myšlenky, měly už za sebou oba státy poměrně dlouhou řadu střetnutí, která následně ovlivnila to, jak byly vnímány japonskou společností. V roce 1904 vypukla mezi oběma zeměmi válka, při níž zahynulo přibližně tři sta tisíc Rusů a asi dvě stě tisíc Japonců, oba státy spolu navíc již od poloviny devatenáctého století³ vedou vleklé územní spory, což vzájemným diplomatickým vztahům také příliš neprospívá.

Ačkoli spolu Rusko a Japonsko dodnes nemají uzavřenou mírovou smlouvu a jejich interakce by se jen stěží dala nazvat přátelskou, přesto to nebránilo jiným myšlenkovým proudům, aby se šířily z jedné země do druhé a naopak. Komunismu tedy očividně nestála v cestě jen překážka v podobě trnité historie mezi Ruskem a Japonskem, naopak, podle mého názoru byla tato antipatie nakonec jen tím nejmenším problémem. Daleko větší úskalí totiž přinášela komunistická ideologie jako taková.

V následujících bodech se pokusím nastínit tři nejzásadnější střetnutí japonského myšlení s ideami komunismu.

1 PRICE, Willard. **Japanese Lean to Fascism.** *The Washington Sunday Star*, 7. říjen 1934.

2 KENNEDY, Malcolm. *A History of Communism in East Asia.* New York: Frederick A. Praeger, 1957. s.78.

3 První územní spory mezi Ruskem a Japonskem ošetřovala tzv. Šimodská smlouva (日露和親条約) z roku 1855, která se zabývala především rozdělení Kurilských ostrovů mezi oba státy.

2.1 Společnost a náboženství

Jedním z ultimátních cílů marxismu je takzvaná „beztřídní společnost“ – tedy taková společnost, ve které jsou smazány veškeré sociální rozdíly, všichni jsou si rovni, všichni mají stejná práva a neexistují žádné sociální, nebo společenské třídy.

Jenže, něco takového je pro Japonsko, vystavěné na složité sociální i společenské hierarchii, prakticky nepřijatelné. Podle konfuciánské tradice, která vymezuje pět druhů vztahů mezi lidmi, si jsou rovni pouze dva přátelé – zbylé čtyři vztahy jasně určují, kdo je nadřízený a kdo podřízený. Konkrétně pak, že je poddaný je podřízený panovníkovi, syn otci, žena manželovi, mladší bratři bratru nejstaršímu. Každý tedy má jasně vymezenou pozici, které si je vědom jak on, tak i ostatní lidé v jeho okolí.

V souladu s buddhistickým učením však v Japonsku vznikla ještě další skupina obyvatel, na kterou se vztahovala naprosto odlišná pravidla, než na zbytek společnosti. Eta, neboli takzvaní „nečistí“ jsou osoby, případně potomoci osob, které ostatní Japonci považovali za takzvaně „rituálně znečištěné“. Rituálně znečistit mohlo člověka jakékoli povolání, kde přicházel s do styku s mrtvými lidmi, nebo zvířaty (hrobník, popravčí, řezník, zaměstnanec jatek, atp.). Tyto skupiny byly značně diskriminovány, a proto mnoho z jejich členů podporovalo organizace jako JCP, které tak vehementně prosazovaly boj právě proti sociální diskriminaci.

Na druhou stranu, ačkoli hraje tradiční náboženství⁴ velkou roli v osobním životě Japonců, a většina z nich se hlásí buď k buddhismu, šintoismu, nebo oběma vírám, na jejich politický život a politické názory ve většině případů vliv nemělo – samozřejmě, s výjimkou strany Kómeitó, později Nové Kómeitó, která reprezentovala tradiční japonské hodnoty, a s komunistickými názory se ani v nejmenším neztotožňovala.

2.2. Vlastnictví

Co se týče vlastnictví půdy a vůbec všech prostředků k zemědělské i průmyslové výrobě, komunismus vidí ideál ve společném vlastnictví. Jednoduše řečeno, že až na předměty osobního vlastnictví, vše patří patří všem.

4 Za tradiční japonské náboženství považují v Japonsku vzniklý šintoismus a později importovaný buddhismus a konfucianismus.

V Japonsku se po dlouhá staletí⁵ uplatňoval opačný extrém – veškeré pozemky patřily císaři, ten je pronajímal svým poddaným (knížatům, apod.), kteří je dále pronajímali farmářům. Až v roce 1873 byla zavedena nová reforma, která tento zastaralý systém zrušila a dovolila tak faktickým vlastníkům půdy, aby s ní dále nakládali podle vlastního uvážení.

Průmyslu, naopak, od období Meidži do druhé světové války kralovaly obří konglomeráty zaibacu, proti kterým JCP silně brojila. Zaibacu byly ve své podstatě rodinné podniky, které spíš než by se nechaly vládou ovlivňovat, na ni samy měly vliv. Taková situace byla pochopitelná - „Čtyři největší firmy představovaly společnosti Micui, Micubiši, Sumimoto a Jasuda. Efektivně měly pod kontrolou mezi padesáti a devadesáti pěti procenty zpracování mědi, oceli, uhlí, oleje, elektřiny, síranu amonného, umělého hedvábí, rafinovaného cukru a přádelen v celé zemi. Only společnosti byly spojeny s bankovním sektorem, pojišťovnictvím, lodní dopravou, obchodními podniky, které měly na starosti důlní průmysl a výrobu produktů těchto podniků.“⁶

Politická strana Rikken Seijūkai (Přátelé konstituční vlády, 立憲政友会) měla silné vazby na společnost Micui, Rikken Minseitó (Konstituční demokratická strana, 立憲民政党) zase na společnost Micubiši. Během druhé světové války ale došlo k něčemu, co bylo jinak tak příznačné pro komunistické země – velká část zaibacu byla znárodněna, nebo rozpuštěna.

2.3 Diktatura proletariátu

Diktatura proletariátu je marxistický pojem, který popisuje přechodnou situaci, kdy při procesu vymaňování se z kapitalismu za dosažením komunistické společnosti získá veškerou moc proletariát, tedy dělnická třída. Převedeno na japonské poměry by to mimo jiné znamenalo konec císařské moci.

Japonský císař je přitom „symbolem státu a lidské jednoty“, nejvýše postavenou osobou v šintoistickém náboženství a zároveň i potomkem nejstarší nepřetržitě vládnoucí dynastie na světě. Ačkoli skutečnou politickou moc až na výjimky téměř nikdy neměl, přesto proti němu japonští komunisté bojovali od úplného počátku. Přes požadavek o zrušení císařské instituce, kdy si JCP nedokázala představit, že by v jejím případném ideálním

5 Od reformy Taika (大化の改新, 645)

6 MASON, Richard H.P. a CAIGER, John Godwin. *Dějiny Japonska*. Praha: Fighters Publications, 2007. s. 336.

komunistickém státě existoval a vládnul nade všemi postavený panovník, se komunisté nakonec dopracovali ke kompromisu. Uvědomili si, že tradice císařství je v Japonsku tak silná, že pokoušet se ji odstranit je naprosto marné a hlavně, jedná se o velmi nepopulární myšlenku, která by jim rozhodně voliče nepřivedla, spíše odradila. Místo toho se ve svém programu tedy zasazují o to, aby bylo ještě lépe ústavně zajištěno, že císař skutečně nebude mít žádnou politickou moc.

3. Historie komunismu v Japonsku: 1868 – 1922

3.1 Po restauraci Meidži

V období Meidži procházelo Japonsko řadou těžkých změn. Poté, co se země otevřela, zjistili Japonci, že oproti zbytku světa zaostávají zejména v oblasti průmyslu a vývoje technologií vůbec. Profesori R. H. P. Mason a J. G. Caiger popisují ve své knize *Dějiny Japonska* tehdejší situaci takto: „Pro Japonce být „moderní“ v druhé polovině devatenáctého století znamenalo mít ekonomický systém průmyslového kapitalismu a politický systém liberálních nebo napůl liberálních států vládnoucích dle ústavy tak, jak tomu bylo ve Spojených státech nebo většině zemí Evropy.“⁷

Je tedy patrné, že se Japonsko orientovalo zejména na USA a spíše západní Evropu, než na Rusko – to stálo poněkud v pozadí. Až 22. srpna 1875 došlo v Petrohradě k uzavření smlouvy, která upravovala vzájemné územní vztahy – výměnou za Kurilské ostrovy přenechali Japonci Rusům veškerá práva na ostrov Sachalin. Tím skončila platnost o dvacet let mladší Šimodské smlouvy.

Samotné první komunistické myšlenky a názory na společnost pak do Japonska pronikly až koncem 19. století, přičemž o jejich šíření se postarali především japonští pro-západně orientovaní intelektuálové. Kulturní rozmanitost a poznávání nových věcí bylo v období Meidži podporováno – především, pokud se projevovalo ve své umírněné, nikoli radikální formě, a tak například členové Šakaišugi Kenkjūkai (The Association for the Study of Socialism, založená 18. října 1898) na svých setkáních studovali různé světové autory – mezi nimi i mnoho socialistů, jako například Marx; důraz pak kladli zejména na pacifismus a internacionalismus. Většina z nich se však považovala spíše za křesťanské socialisty, než komunisty.

Křesťanství obecně v počátcích japonského socialismu sehrálo důležitou roli. V roce 1901 vznikla na japonské poměry radikální socialistická strana Šakai Minšutó (社会民主党, Sociálně demokratická strana) a pět ze šesti jejích zakládajících členů se hlásilo právě ke křesťanské víře. Ačkoli strana odsuzovala anarchismus i násilí, byla do několika hodin zakázána.

7 MASON, Richard H.P. a CAIGER, John Godwin. *Dějiny Japonska*, Praha: Fighters Publications, 2007, s. 257.

Socialisté se z jednání vlády rychle poučili a opět se vrátili k bezpečnějším a vládou tolerovanějším malým studijním spolkům – například Šakaišugi Kjókai (社会主義協会, Socialistická společnost) začínala, stejně jako Šakai Minšutó, pouze se šesti členy. Ti byli ovlivěni ideály francouzské revoluce, německé sociální demokracie a křesťanského humanismu a zdůrazňovali typicky japonský anti-individualismus.⁸

V roce 1904 byl do japonštiny přeložen Komunistický manifest (共産党宣言, Kjósantó Sengen), který následně vyšel v listopadu 1904 v novinách Heimin Šinbun (平民新聞, Noviny prostého občana). Jako editor zde působil Šúsui Kótoku, avšak ne nikterak dlouho – poslední číslo pochází z 25. ledna 1905, poté byly noviny kvůli svému obsahu zakázány.

3.2 Nihon Šakaitó, Anarchisté

Nepřítelem japonských socialistů nebyla jen vláda, daleko závažnější rozbroje vznikaly přímo v jejich středu. Po rusko-japonské válce (1904-1905) vyšlo najevo, že hnutí není názorově jednotné – tato skutečnost se pak nejvíce projevila na setkání Nihon Šakaitó (Japan Socialist Party) v roce 1907, kde se hlasovalo o tom, jaké kroky strana v budoucnu podnikne.

Anarchisté postupně získávali stále více příznivců, avšak pomyslný pohár trpělivosti japonské vlády přetekl v roce 1910, kdy byl odhalen plán na zavraždění císaře Meidži (jap. 大逆事件 – Taigjaku Džiken, nebo 幸徳事件 – Kótoku Džiken⁹). Dvanáct radikálů (mezi nimi i jedna žena) bylo popraveno a japonské socialistické hnutí téměř zmizelo – naživu jej udržovalo pouze několik osamocených jedinců, mezi nimi například Tošihiko Sakai, Hitoši Jamakawa, nebo Sakae Ósugi, kteří organizovali tajná setkání podobně smýšlejících Japonců a publikovali nízkonákladové časopisy.

3.3 Sanzó Nosaka

Novým impulzem pro japonské socialisty se stala Velká říjnová socialistická revoluce v Rusku (1917) a jedním z nejvýznamnějších představitelů znovu obnověho hnutí pak Sanzó

8 SCALAPINO, Robert Anthony. *The Japanese Communist Movement, 1920-1966*. Los Angeles, California: University of California Press, 1967. s. 2.

9 Kótoku Džiken nese název podle Šúsue Kótoku, vedoucí postavy japonského anarchistického hnutí. Kótoku byl jedním z 12 popravených, ačkoli se na přípravě atentátu nijak aktivně nepodílel.

Nosaka (野坂 参三), vzdělaný mladík, který pocházel z bohaté rodiny, avšak zhlédl se v levicových ideálech.

S marxismem jako takovým se přišel do kontaktu mezi lety 1918-1919, kdy se mu do rukou dostal již zmiňovaný Komunistický Manifest, přeložený do angličtiny, a ten Nosaku nadchnul natolik, že se v roce 1919 vydal do Velké Británie, kde rok na to vstoupil do britské komunistické strany.¹⁰ Do Japonska se následně vrátil v roce 1922 a díky svým mezinárodním konexím a stykům sloužil jako prostředník mezi japonskými komunisty a Moskvou.

Zajímavé je, že během druhé světové války působil Nosaka v komunistické Číně, kde vedl takzvanou „Ligu za osvobození Japonců“ (Japanese People's Emancipation League), a jeho práce spočívala v tom, že se věnoval zajatým japonským vojákům, které se snažil přesvědčit o komunistické pravdě a o tom, aby se přidali na stranu Číny.¹¹

V roce 1992, kdy bylo Nosakovi přesně sto let (narodil se 30. března 1892 a zemřel v úctyhodných sto jedna letech 14. listopadu 1993) v jednom z ruských archivů objevili starý dopis, jehož byl Nosaka autorem, a který obviňoval jednoho z japonských komunistů, Kenzóa Jamamotu, ze špionáže. Na základě tohoto udání byl Jamamoto později popraven, ačkoli se obvinění nyní ukázalo jako falešné – špiónem pro Stalina byl sám Nosaka.¹²

Jakkoli se však lidé jako Nosaka ve dvacátých letech minulého století snažili, „je nutné podotknout, že radikální hnutí této doby bylo stále v rukou malých skupin mužů, kteří měli buď malé, nebo dokonce žádné spojení s hlavním myšlenkovým proudem v Japonsku. Ten byl ovládán teoriemi nacionalismu, demokracie a sociální reformy.“¹³

3.4 Sen Katajama

Sen Katajama (片山 潜, 26. prosince 1859 – 11. listopadu 1933, narozen jako Jabuki Sugataró, 藪木 菅太郎) se v roce 1922 stal jedním ze spoluzakladatelů Japonské

10 K založení Komunistické strany Velké Británie došlo v roce 1920, Sanzó Nosaka byl tedy jejím členem od jejího samého vzniku.

11 GILLIN, Donald G. a ETTER, Charles. **Staying On: Japanese Soldiers and Civilians in China, 1945-1949.** <http://www.jstor.org/stable/2055515>, (23. červenec 2011).

12 OINAS-KUKKONEN, Henry. **The Principal Japanese Communist Leaders in the View of US Officials, 1944-1946.** *Leaders and Leadership in Japan* [online]. 1998, [cit. 8. srpen 2011]. Dostupný na World Wide Web: (http://books.google.cz/books?id=PYePU4ZJBTQC&pg=PA206&lpg=PA206&dq=nosaka+sanzo+spy&source=bl&ots=dSjVsDIB47&sig=EYdhD92vmes-pG7i-5gm-8Ia27M&hl=cs&ei=nlw1Tu3FOIe8-QbV7tXsDA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=8&ved=0CFsQ6AEwBw#v=onepage&q&f=true).

13 SCALAPINO, Robert Anthony. *The Japanese Communist Movement, 1920-1966.* Los Angeles, California: University of California Press, 1967, s.5.

komunistické strany, ačkoli v době, kdy měl na japonskou politiku největší vliv, pobýval v zahraničí – nejprve v Kalifornii a New Yorku ve Spojených státech amerických, kam odjel na konci srpna roku 1914, později v Sovětském Svazu, kde zůstal až do své smrti a stal se vůbec prvním Asiatem, který byl pohřben v moskevském Kremlu.

Katajamovy politické názory byly spíše umírněné – ačkoli ho Japonci vnímali jako „nepřítele státu“, on se domníval, že by bylo možné zavést socialismus pod vládou císaře Meidži.

Po příchodu do New Yorku se jeho jméno začalo stále častěji objevovat v různých marxistických časopisech, a když v roce 1919 vznikla americká Komunistická strana, okamžitě se stal jejím členem. Dále také založil „Asociaci japonských socialistů v Americe“ (Association of Japanese Socialist in America), první předchůdkyni Japonské komunistické strany. Ne nadarmo ho tedy Robert A. Scalapino nazývá „vedoucím asijským komunistou celého světa“¹⁴ své doby.

Po materiální stránce Katajamův život v Americe nebyl o mnoho lepší než v Japonsku, z něžž byl donucen prchnout. Sice již nebyl politicky pronásledován a sledován vládou, avšak potácel se na pokraji hmotné nouze – pracoval jako kuchař, v létě si dokonce přivydělával jako prodavač. V jeho bytě se scházeli mladí japonští radikálové, kde s charismatickým Katajamou diskutovali o socialismu. Do jeho užšího kruhu patřili například Taró Jošihara, Haruo Watanabe, Unzó Tagučí, Kamekiči Takahaši, Mosaburó Suzuki a mnozí další – novináři, studenti, umělci – muži rozličných profesí.

V roce 1921 Kominternu docenila Katajamův přínos tím, že ho pověřila, aby stanovil delegáty pro nadcházející asijskou konferenci, která se měla konat v Irkutsku. Vyslání byli nakonec Haruo Watanabe, Unzó Tagučí a Suekiči Maniwa, ke kterým se ještě připojili dva Katajamovi přátelé ze západního pobřeží a „Mosaburó Suzuki, o němž měl Katajama vážné pochybnosti“¹⁵.

Vzhledem k neexistenci vlastní japonské komunistické strany se pak muži společně prezentovali jako členové asijské sekce Americké komunistické strany.

14 SCALAPINO, Robert Anthony. *The Japanese Communist Movement, 1920-1966*. Los Angeles, California: University of California Press, 1967, s.7.

15 SCALAPINO, Robert Anthony. *The Japanese Communist Movement, 1920-1966*. Los Angeles, California: University of California Press, 1967, s.9.

3.5 *Marxismus a leninismus*

Od roku 1919 se někteří intelektuálové i v samotném Japonsku začali pomalu přiklánět k levicovým ideálům, konkrétně k marxismu a leninismu.

Karel Marx byl do konce první světové války v Japonsku zakázaným autorem, když pak tedy jeho dílo vyšlo, okamžitě se stalo bestsellerem. V Šin Šakai (新社会, The New Society) byly publikovány marxistické články Motojuki Watanabeho, mnohé myšlenky však mezi japonské vzdělance a politiky pronikly díky překladům z cizích jazyků, nejvíce překvapivě z němčiny a francouzštiny. U leninismu je těžké přesně určit, díky komu se v japonských kruzích začal rozšiřovat, nebo kdo ho vlastně představil jako první, každopádně, k jeho šíření docházelo průběžně spolu s marxismem.

Důležitou roli v tomto období začali hrát také studenti předních japonských univerzit, z nichž se rekrutovali budoucí komunisté, a kteří již na svých školách zakládali různé studentské spolky. Na Tokijské univerzitě vznikla v listopadu 1918 Šindžikai (New Men's Association), Waseda jich vyprodukovala hned několik – Bunka Dómei (Cultural League), radikální Gjóminakai (Men of the Dawn Society) a Kensecuša Dómei (League of Builders).

Nutno podotknout, že „mezi studentstvem rychle vzniklo nepočet dalších radikálních spolků (...) a téměř každý z nich vydával vlastní noviny, nebo časopisy, šířící nejnovější radikální teorie a aktivity ze Západu“¹⁶.

Anarchisté se však v Japonsku nikdy nedočkali žádného většího úspěchu. I přes to, že v dobách ekonomické deprese podněcovaly odbory k sabotážím a někdy i k násilným útokům, postupně (z velké části i díky tvrdým zásahům vlády) jejich členů ubývalo, až nakonec dělnické hnutí úplně ztratilo na svém vlivu.

16 SCALAPINO, Robert Anthony. *The Japanese Communist Movement, 1920-1966*. Los Angeles, California: University of California Press, 1967, s.11.

4. Historie komunismu v Japonsku: 1922 – 1945

4.1 Založení JCP

Japonská komunistická strana (JCP) vznikla 15. července 1922 jako ilegální organizace – zákon „Peace Preservation Law“ (保安条例, Hoan Džorei) z roku 1894 totiž znemožňoval, aby v Japonsku vznikla jakákoli opozice proti císaři Meidži, či jeho vládě, a situace se změnila paradoxně až díky americké okupaci v roce 1945, kdy byla strana konečně legalizována.

Na založení JCP se podíleli jak marxisté, kteří emigrovali do zahraničí (například Sen Katajama, Sanzó Nosaka, Kjúiči Tokuda), tak domácí radikálové – těch však byla spíše menšina. A protože komunistům chyběla domácí podpora, hledali ji jinde ve světě. JCP tak byla ve svých počátcích spíše odnoží Kominterny, pod ruskou správou a pro její fungování ve dvacátých letech tak byly příznačné časté prosby o radu, příspěvek či podporu od svých moskevských kolegů.

V listopadu 1922 sestavili představitelé JCP svůj program, v únoru 1923 se členové sešli v Ičigawě v prefektuře Čiba a zdálo se, že to nejtěžší – tedy založení jednotné strany – už mají japonští komunisté za sebou, opak byl však pravdou.

Při policejním zátahu na univerzitu Waseda v květnu 1923 byly v kanceláři jednoho z profesorů objeveny komunistické materiály včetně seznamu členů JCP. Policistům už pak stačilo pouze obejít jednotlivé adresy a muže pozatýkat – podařilo se jim takto shromáždit téměř všechny, strana byla tedy na nějakou dobu (většinu zadržených propustili až v roce 1924) silně ochromena.

Ti, kterým se podařilo zadržení uniknout, se v srpnu téhož roku sešli v bezpečí ruského Vladivostoku, a hlavním bodem jejich jednání byla pochopitelně otázka, co s JCP dál:

„Bylo rozhodnuto podpořit rychlý vznik proletářské strany, jež by dohromady spojila jak členy dělnických, tak zemědělských svazů, a skrze kterou by se prosazovaly komunistické ideály.“¹⁷

¹⁷ SCALAPINO, Robert Anthony. *The Japanese Communist Movement, 1920-1966*. Los Angeles, California: University of California Press, 1967, s.21.

4.2 Hitoši Jamakawa

Aby bylo vůbec možné takovou stranu vytvořit, rozhodl se Hitoši Jamakawa (山川均), socialistický intelektuál, že by bylo nejlepší zrušit JCP, protože na ni podle jeho názoru jednak nebylo Japonsko připravené, a navíc by jakožto ilegální spolek vrhala špatné světlo na jejich úsilí. Jamakawa prosazoval, aby komunisté dále pracovali skrze právně nenapadnutelné spolky – tedy například skrze odbory, studijní skupiny, a hlavně, proletářskou stranu, což by později připravilo půdu pro JCP jako takovou.

V březnu 1924, na Morigasakijské konferenci, bylo tedy definitivně rozhodnuto o zrušení JCP a japonští komunisté se začali připravovat na svůj nový, tentokrát legální počín. Jenže jakmile se o jejich záměru dozvěděli Rusové, bylo zle. Moskva i Šanghaj proti takovému kroku jednotně protestovaly a žádný z předložených argumentů je nepřesvědčil o tom, že by se mohl časem ukázat jako prospěšný. Do Šanghaje byla vyslána skupinka straníků, ani ti však neuspěli a kromě přísného pokárání dostali navíc příkaz k co nejrychlejšímu obnovení JCP.

Tzv. „Lednová teze“, která na tomto setkání vznikla, odsoudila veškeré předchozí jednání vedoucích strany a ti byli vyvrženi z jejího středu.

4.3 Kazuo Fukumoto

Kazuo Fukumoto byl dalším z mladých mužů, kteří se přes ideály sociální demokracie a socialismu propracovali až k marxismu a leninismu. Pilně studoval díla svých předchůdců i současníků, například Hadžime Kawakamiho, a vlastní názory publikoval v časopisech *Marxismus* (Marxism) a *Pod praporem marxismu* (japonsky Marxišugi no hata no moto).

Fukumoto byl japogermanista a sebedůvěra mu rozhodně nechyběla – brzy začal kritizovat nejen Jamakawu a Kawakamiho, suverény japonské komunistické scény, ale i samotné Marxe s Leninem, jejichž práce se snažil vylepšit. Chtěl očistit marxistické hnutí – vybrat ty „správné“ myšlenky a držet se pouze jich, v duchu Leninova „oddělení a jednoty“.

Brzy si získal velký počet příznivců a vliv na komunistickém hnutí v Japonsku, jeho přívrženci mu také zajistili i vliv v Hjójikai a Dělnicko-farmářské straně.

Společně s několika dalšími spolupracovníky navrhnul program pro novou komunistickou stranu, tím se však dostal do sporu Jamakawou, takže se v roce 1927 v Moskvě sešla zvláštní komise v čele s Nikolajem Bucharinem¹⁸, která měla oba muže rozsoudit.

¹⁸ Bucharin byl tou dobou předsedou Kominterny.

Po dlouhých jednáních ovšem bylo oběma soudruhům sděleno, že se pletou, a vyšla „Teze 1927“, jež prakticky prikazovala všem japonským komunistům, aby se sjednotili a pokračovali v práci skrze Dělnicko-farmářskou stranu a jí podobné instituce.

Nové vedení JCP bylo jmenováno v Moskvě, doma, v Ibaraki, zase brzy a pokorně schválena Teze 1927.

4.4 Volby 1928

V roce 1928 stoupl počet oprávněných voličů na 13 milionů, takže se jednotlivé strany předháněly ve volebních kampaních. Levice jako taková příliš neobstála – Hadžime Kawakami si později ve své „Marxist Political Economy“ (*Marukusušugi keizaigaku*) postěžoval, že z devíti a půl milionu hlasů jich získala jen 470 000, tedy necelých pět procent,¹⁹ což bylo dost málo.

Pro JCP to však byla historická chvíle – první komunista (Sendži Jamamoto) se dostal do parlamentu a „úspěch“²⁰ Dělnicko-farmářské strany, za niž byl zvolen, se mohutně oslavoval.

Ostatní levicové strany dopadly ve volbách následovně²¹:

1928	Počet kandidátů	Z toho zvolených	Celkový počet hlasů	Počet hlasů na jednoho kandidáta
Social Mass Party	19	4	128908	6784
The Japan Farmer's Party	10	0	36491	3649
Japan Labor Farmer Party (spíše středová)	14	1	93400	6671
The Labor-Farmer Party	40	2	188141	4703
Celkem		7	446940	

K sedmi zvoleným levicovým poslancům se přidal osmý, zvolený za lokální proletářskou stranu, avšak hlavnímu proudu nemohli rovnat – jejich necelých 447 000 hlasů tvořilo pouhých pět procent z celkových třinácti milionů voličů.

Snížené obezřetnosti členů JCP ihned využila vláda a do měsíce po volbách, 15. března

19 KAWAKAMI, Hadžime. *Marukusušugi keizaigaku*.

<http://www.marxists.org/subject/japan/kawakami/economy-science.htm>, (16.červenec 2011).

20 Celkově získala strana do parlamentu dva zástupce.

21 SCALAPINO, Robert Anthony. *The Japanese Communist Movement, 1920-1966*. Los Angeles, California: University of California Press, 1967, s.33-34.

1928 nechala hromadně zatknout přes 1200 komunistů, z nichž 500 bylo následně trestně stíháno. K jejich odhalení vedla především mohutná propagace kandidátů Dělnicko-farmářské strany, kdy se komunisté nechali unést nadšením z voleb a veřejně mezi lidi rozdělávali letáky propagujícími komunistické myšlenky.

Vzhledem k tomu, že většina členů strany včetně jejich vůdců si odpykávala svůj trest ve vězení, zůstalo vedení JCP na těch, kteří se vrátili ze zahraničí, a tak se zatknutí vyhnuli. Nadaní mladí komunisté byli často posíláni studovat do Šanghaje a Moskvy, kde později obdrželi instrukce z vyšších míst.

4.5 Národní odborová rada

15. prosince 1928 vznikla v japonsku Národní odborová rada (Nihon Ródó Kumiai Zenkoku Kjógikai, zkráceně také zvaná Zenkjó), vedená mladými intelektuály – komunisty a zároveň radikály. Organizace měla pouhých pět a půl tisíce členů, přičemž z toho jen sotva polovina jich byla doopravdy politicky angažovaná, ale i tak byla Zenkjó velmi činná – pořádala různé demonstrace, sabotáže a stávky. To se pochopitelně nelíbilo vládě a Zenkjó byla brzy infiltrována špióny a donašeči.

Jejich práce nakonec vyústila v další masové zatýkání 16. dubna 1929 a komunisté dostali strach. Čím vyšší postavení člověk ve straně zastával, tím horší by ho čekal trest v případě odhalení, možné byly dokonce i tresty smrti, takže se mnozí ocitli pod velkým tlakem.

Zenkjó přerušila svou činnost – po 16. dubnu ji neměl kdo vést. Komunistická strana se tak znovu rozpadla a opět bylo nutné začít úplně od začátku. Do tří měsíců se však objevilo nové vedení a japonští komunisté jako by zatrpkli. Jejich politika se stala extrémě levicovou a v roce 1930, před parlamentními volbami, dokonce ve svých letácích vyhrožovali poslancům.

V prosinci 1930 se ale do situace vložil nový vůdce strany, Kazama Jókiči. Byl to jeden z navrátilců z Ruska, který dostal na starost stranu zreorganizovat. V roce 1931 vydal novou tezi, v níž se snažil vyvarovat chyb, které obsahovala předcházející Teze 1927.

Ačkoli se Jókiči snažil zavděčit Moskvě, nepodařilo se mu to a přímo v Rusku proto vznikla Teze 1932, která platila až do konce druhé světové války. Ta navrhovala postupnou, dvoustupňovou revoluci, místo jednorázové, a byla silně zaměřená proti císaři.

Na podzim 1932 došlo k dalšímu velkému zatýkání, strana se znovu dala dohromady až v roce 1933. Stejný scénář se posléze do roku 1935 ještě několikrát opakoval. Posledním zatčeným vedoucím strany byl Hakamada Satomi, po jeho uvěznění se dlouhých jedenáct let

na japonské komunistické scéně nic nedělo – hlavní protagonisté a intelektuální vůdci byli do jednoho ve vězení a zbylí členové se do žádných dalších akcí raději nepouštěli. Komunismus se tedy stejně jako ve svých začátcích stal hnutím několika „vyvolených“, kteří věřili v jeho ideje.

4.6 Předválečná organizace JCP

Po svém založení měla strana sotva 40 členů, během dvacátých a třicátých let pak jejich počet vzrostl – a ačkoli přesná čísla nejsou známa, odhaduje se, že kolísal mezi číslem 100 – 1000, přičemž většinou býval bližší spíše nižšímu z čísel. Ani v takto malé organizaci však nepanovala názorová jednotota – členové se vůči sobě vymezovali na základě svého původu (dělnická třída/intelektuálové), místa, odkud pocházeli (západ/východ Japonska) a pochopitelně i v rámci jednotlivých interpretací komunistického učení.

Ve skutečnosti tedy místo toho, aby se pokoušeli získat polickou moc v zemi, bojovali členové strany mezi sebou a celkově o přežití ve společnosti, která jim nebyla nakloněna:

„Oddanost cizím zájmům japonských komunistů zvýšila jejich odcizení od národního cítění, v němž stále více a více dominovala extrémní forma nacionalismu. Mnoho Japonců proto vnímalo komunisty jako zrádce japonského lidu.“²²

Je však nutné si uvědomit, že určitá opatrnost, či nedůvěřivost ostatních Japonců byla na místě. O programu a tezí si většinou nerozhodovali sami japonští komunisté, nýbrž jejich velcí učitelé ze Sovětského svazu. Kdo se Moskvě znelíbil, dlouho se ve vedení strany neudržel.

22 LANGER, Paul Fritz. *Communism in Japan*. Stanford, California: Hoover Institution Press, 1972. s. 6-7.

5. Historie komunismu v Japonsku: Po roce 1945

5.1 Poválečné období

V říjnu 1945, po skončení druhé světové války, nařídily Spojené Státy, že všichni japonští političtí vězni musí být propuštěni. Na svobodu se tak dostalo mnoho členů JCP, z nichž nejdůležitější pro toto období byli Jošio Šiga a Kjúiči Tokuda (徳田球一), který se následně stal prvním oficiálním předsedou JCP.

Hned za několik dní po svém propuštění vydal Tokuda článek v obnovených novinách *Akahata* (Rudá vlajka, 赤旗), který obsahoval následující témata²³:

- poděkování okupačním vojskům za otevření „demokratické revoluce“ a poděkování za mír USA a jejich spojencům
- předsevzetí svrhnout systém císařství
- odstranit militarismus, přerozdělit půdu, založit odbory
- napadnout falešné liberály a rádoby socialisty, kteří stáli za císařem
- výzva k vytvoření sjednocené fronty, která má zájem na výše zmíněných cílech

Kdo by očekával, že bude JCP na svých cílech spolupracovat se socialisty, mýlil by se. JCP totiž jim nemohla odpustit, že podporují císaře, a proto je veřejně spojovala s fašismem, jehož symbolem byl pro JCP právě císař.

Komunisté svůj první program sestavili na počátku roku 1946 – bylo to nutné zejména kvůli blížícím se parlamentním volbám. Postavili se v něm proti všemu tradičnímu, co podle nich přivedlo Japonsko do války, a proti současnému systému.

V lednu 1946 se k silné dvojici Tokuda – Šiga přidala třetí velká osobnost japonského komunismu. Sanzó Nosaka se po letech vrátil z exilu a ihned se naplno zapojil do dění na politické scéně.

Okupaci Japonska Spojenými státy tou dobou neřešili jen občané, ale pochopitelně i

23 SCALAPINO, Robert Anthony. *The Japanese Communist Movement, 1920-1966*. Los Angeles, California: University of California Press, 1967, s.48-49.

politické strany. Jednalo se o poměrně palčivou otázku a bylo nutné k ní zaujmout nějaký postoj. Nosaka zastával názor, že se o okupaci v podstatě nejedná, protože Američané si japonské území nehodlají nárokovat, a že se ze země brzy stáhnou. Měl dokonce dojem, že přítomnost cizího vojska by mohla zemi dříve posunout k socialistické revoluci, avšak toto stanovisko mu bylo vlastenci, kteří v Japonsku žádné cizí vojenské jednotky nechtěli, často vyčítáno.

Na druhou stranu, počet členů JCP právě ve druhé polovině 40. let rapidně vzrostl. Jak je vidět v tabulce, mezi roky 1946 a 1947 byl přírůstek téměř desetinásobný:

T1: Počet členů JCP

Rok	Počet členů
1945 ²⁴	1180
1946	7500
1947	70000
1950 ²⁵	108639
1958	45000
1961	88000
1964	140000
1965	165000
1966	250-270000
1970	300000

5.2 Padesátá léta

Počátek padesátých let se nesl ve znamení prvního příklonu japonských komunistů k čínským. Když vezmeme v potaz více než tisíciletou tradici a vztahy mezi oběma zeměmi, je skoro s podivem, že k tomu nedošlo dřív. Obzvláště Tokuda se touto problematikou do hloubky zabýval a výsledkem jeho jednání s čínskými a ruskými komunisty pak byla nová Teze 1951. Na rozdíl od poválečného článku, který Tokuda vydal v Akahatě, Teze 1951 už americkou okupaci hrubě odsuzovala a neviděla v ní žádný pozitivní přínos, naopak.

Tokuda pak ve svých útocích na Spojené státy nadále pokračoval. V roce 1952 například v

24 Roky 1945-50: SCALAPINO, Robert Anthony. *The Japanese Communist Movement, 1920-1966*. Los Angeles, California: University of California Press, 1967, s.67.

25 Roky 1950-70: LANGER, Paul Fritz, *Communism in Japan*. Stanford, California: Hoover Institution Press, 1972. s. 20.

článku k třicetiletému výročí od založení JCP napsal:

„Naši jsou nuceni žít jako předtím v monarchii, zůstat v americkém otroctví, snášet nezaměstnanost a sloužit jako nahraditelní pěšáci.“²⁶

Celá Teze 51 směřovala politiku JCP velmi levicově, vznikala nová radikální hnutí a zejména mladší členové strany se často uchýlovali k extremismu. Bylo očividné, že členové JCP jsou z přítomnosti Američanů v Japonsku doopravdy zoufalí, protože tehdy upustili od svého jinak ostentativního prosazování pacifismu, a zvažovali vytvoření ozbrojených armádních jednotek jak v rámci JCP, tak i mezi lidmi. Tyto jednotky by pak měly za úkol vyhnat americké vojáky násilím.

Jednání JCP se však u veřejnosti setkala se značným nepochopením. Ve volbách do parlamentu v roce 1952 je volilo pouhé 2,5% lidí (přitom v roce 1949 získali 9,8% hlasů) a do Dolní Sněmovny se tak nedostal ani jeden zástupce JCP. Jediné, co jim mohlo být tou dobou útěchou, byl Stalinův vzkaz všem Japoncům, že Sovětský svaz „plně oceňuje utrpení japonského lidu, hluboce s ním sympatizuje a věří, že dosáhne obnovení a nezávislosti stejně tak, jako toho v minulosti dosáhli lidé v Sovětském svazu.“²⁷

V roce 1953 však zemřel Stalin i Tokuda a JCP pochopila, že násilím a ozbrojenými útoky nic nezíská. Politicky nestabilní situace v Rusku po smrti Stalina způsobila, že se JCP ještě více zhlédla ve svých čínských kolezích a ve straně postupně převládnu názor, že Teze 1951 JCP nepřinesla nic dobrého.

Volby v roce 1953 se pro komunisty odehrály podle stejného scénáře jako ty předešlé. JCP získala pouhé 1,9% hlasu a jedno křeslo v parlamentu. Od jejího zlegalizování v roce 1946 si strana nikdy nevedla tak špatně.

Na šestý sjezd JCP 1955 bylo tedy naplánováno, že bude muset být její program značně přehodnocen. Oficiální stanovisko pak znělo, že Teze 1951 byla v podstatě v pořádku, ale některé drobnosti musí být opraveny. JCP pak opustila svou ultralevicovou politiku a vrátila se k osvědčeným cílům – tedy míru a nezávislosti. V této pro stranu těžké situaci jim vydatně pomáhali čínští komunisté, k nimž se ti japonští často obraceli s žádostmi o radu. V Rusku tou dobou probíhaly velké změny, k moci se dostal Chruščov a ve své slavné řeči na

26 TOKUDA, Kjúiči. **30th Anniversary of Communist Party of Japan.**
<http://www.revolutionarydemocracy.org/archive/CPJ30.htm>, (9. srpna 2011).

27 STALIN, Josif. **J.V. Stalin's Historical Message to Japanese People.**
<http://www.revolutionarydemocracy.org/archive/CPJstal.htm>, (9. srpna 2011).

20. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu odsoudil svého předchůdce Stalina za jeho kruté a diktátorské jednání. Znamenalo to konce stalinismu a opětovný příklon k leninismu, na což promptně reagovaly komunistické strany v ostatních státech světa. JCP se k novému trendu vyjádřila pozitivně, ale otevřeně kritizovat Stalina si nikdo ze členů strany nedovolil.

V roce 1957 strana vydala nový program, silně ovlivněný čínským myšlením, v němž označovala Spojené Státy za nepřitele Japonska. Jinak se ale pokusila vrátit se zpět na bezpečnou půdu a propagovala podobné názory jako předtím – tedy hlavně pacifismus a dosažení dobrých vztahů se zahraničím.

Jakkoli se však JCP snažila udržovat přátelské jednání s ostatními zeměmi, ony ostatní země, konkrétně Sovětský svaz a Čína, dva velké vzory pro japonské komunisty, vedly na konci padesátých let poměrně vyhrocený spor ohledně jaderných zbraní. Rusové v roce 1957 slíbili Číňanům vzorovou atomovou bombu, ale o dva roky později své stanovisko přehodnotili a odmítli s nimi cokoli sdílet, včetně jakéhokoli plánu k tomu, jak bombu sestavit. JCP se zpočátku nechtěla stavět na ničí stranu a hodlala zůstat neutrální, avšak postupně se postavila spíše za své čínské kolegy.

5.3 Šedesátá léta

Otázka jaderných zbraní zůstala aktuální i v šedesátých letech, protože v roce 1961 se Sovětský svaz rozhodl obnovit testování a odpálit největší atomovou bombu v dějinách lidstva. *Car Bomba* byla zbraň o síle, jež by se vyrovnala padesáti tisícem kilotun TNT²⁸ (pro srovnání – *Little Boy*, shozený na Hirošimu, měl sílu přibližně 12-15 kilotun TNT, *Fat Man*, který zpustošil Nagasaki, pak 20-22). Členové JCP, ostře protestující proti jakémukoli užívání a testování jaderných zbraní, byli pochopitelně otřeseni. Strana však čelila ještě dalšímu problému – a to, jak se k jednání Rusů postavit. Kdykoli jaderné zbraně testovali Američané, JCP je bez váhání zkritizovala, ovšem se Sovětským svazem to nebylo tak jednoduché, nebo jednoznačné. Strana si musela ujasnit, zda-li bude odsuzovat pouze testování zbraní imperialisty, nebo i svými spojenci. Do věci se však velmi rychle vložili japonští socialisté a na dvou konferencích – v Nagasaki a Hirošimě – se jasně vyjádřili proti jakýmkoli testům jaderných zbraní – ať už amerických, nebo sovětských.

28 SUBLETTE, Carey. *Big Ivan, The Tsar Bomba ("King of Bombs")*.
<http://nuclearweaponarchive.org/Russia/TsarBomba.html>, (9. srpna 2011).

Krize mezi Sovětským svazem a Čínou se mezitím nadále prohlubovala. Jejich rozepře přitom spočívala zejména v tom, kdo a jak povede mezinárodní komunistické hnutí – neboli, který ze států bude mít navrch. Obě země současně v zahraničí silně propagovaly svá stanoviska a ačkoli se JCP, stejně jako další asijské komunistické strany, postavila na stranu Číny, nechtěla stále otevřeně vystoupit proti Sovětskému svazu. Sama totiž nebyla názorově jednotná – ve straně existovaly sekce podporující jak Sovětský svaz, tak Čínu. Pro-sovětskou sekci vedl Jošio Šiga, který však byl následně vyloučen z JCP poté, co v parlamentu hlasoval v rozporu s předchozím rozhodnutím strany.

Veřejná kritika sovětského komunismu se na veřejnosti objevila až 22. listopadu 1964²⁹ v Akahatě, kde vyšel článek nazvaný: „K vnitřní povaze výroku N.K. Chruščova o mírovém soužití“ (angl. „On the intrinsic nature of N.S. Khrushchov's peaceful co-existence line“). Japonským komunistům totiž vadila přílišná pasivita Rusů v jednání s Američany, oni by upřednostňovali aktivnější přístup.

Rok 1964 na dlouho ukončil úzkou spolupráci mezi JCP a Komunistické strany sovětského svazu. Podobný osud pak zanedlouho postihnul i vztah Japonska s Čínou. Vedení strany se totiž nepohodlo s Mao Ce-tungem a jejich spor se vyhroutil natolik, že JCP velmi brzy vyloučila ze svých řad většinu silně pro-čínsky zaměřených členů a Mao Ce-tungovy spisy se pak již nadále neobjevovaly na seznamu doporučené, komunisticky zaměřené literatury.

5.4 Struktura JCP v 60. letech

JCP byla v 60. letech populárnější ve velkých městech, než na venkově. Na první pohled se to zdá jako překvapivé zjištění, vzhledem k programu strany, avšak vysvětlení je poměrně prosté. Zde je složení členů strany v roce 1962³⁰:

- Dělníci, pracující v továrnách – 13.58 %
- Zaměstnanci veřejných služeb, nebo státní správy – 12.75%
- Pracovníci v malých a středních podnicích – 10,51%

29 BERTON, Peter. **The Japanese Communists' Rapprochement with the Soviet Union.** <http://www.jstor.org/stable/2643627>, (10. srpna 2011).

30 LANGER, Paul Fritz. *Communism in Japan*. Stanford, California: Hoover Institution Press, 1972, s. 28.

- Úředníci – 9,25%
- Obchodníci – 7.2%
- Učitelé – 6,64%
- Dělníci – 5,27%
- Svobodná povolání – 4,26%
- Pracovníci strany na plný úvazek – 2.15%

Pokud si odmyslíme nejednoznačné kategorie jako „Další – 3,66%“, „Bez stálého zaměstnání – 4,55%“, nebo „Povolání nezjištěno – 6,52%“, statistika jasně ukazuje, že většina členů JCP pracovala buď v průmyslu (pohybovala se tedy v průmyslových oblastech), nebo službách (města). Zemědělci, rybáři a lesníci dohromady dávali pouhých 11.35%.

5.5 Od sedmdesátých let do roku 2000

Ačkoli v sedmdesátých letech minulého století pořád ještě přetrvávala studená válka a roku 1973 začala ropná krize, JCP se vedlo více než dobře. V následující tabulce³¹ naleznete pro srovnání výsledky voleb do japonské Dolní sněmovny:

Rok	Počet hlasů	Procento hlasů	Počet poslanců
1946	2,135,757	3,8	6
1947	1,002,883	3,7	4
1949	2,984,780	9,8	35

Rok	Počet hlasů	Procento hlasů	Počet poslanců
1952	896,765	2,5	0
1953	655,990	1,9	1

31 NOHLEN, Dieter, GROTZ, Florian a HARTMAN, Christoff. *Elections in Asia and Pacific, a Handbook*. New York: Oxford University Press Inc., 2001. 858 s.

Rok	Počet hlasů	Procento hlasů	Počet poslanců
1955	733,12	2	2
1958	1,012,035	2,5	1

Rok	Počet hlasů	Procento hlasů	Počet poslanců
1960	1,156,723	2,9	3
1963	1,646,477	4	5
1967	2,190,563	4,8	5
1969	3,199,031	6,8	14

Rok	Počet hlasů	Procento hlasů	Počet poslanců
1972	5,702,170	10,9	40
1976	6,032,887	10,7	19
1979	5,625,527	10,42	39

Rok	Počet hlasů	Procento hlasů	Počet poslanců
1980	5,803,613	9,83	29
1983	5,302,485	9,34	26
1986	5,313,246	8,79	26

Rok	Počet hlasů	Procento hlasů	Počet poslanců
1990	5,226,987	7,96	16
1993	4,834,587	7,7	15
1996	7,096,766	12,55	26

Jak je vidět, v letech 1972 a 1979 dosáhla JCP, alespoň co se volebních výsledků týče, svého

vrcholu. Toto maximum se jí do současnosti nepodařilo překonat. Za úspěchem ze sedmdesátých let stojí hned několik skutečností:

Za prvé, tou dobou byl populární takzvaný „eurokomunismus“, tedy idea, která poupravuje dosavadní základní komunistické pravdy. Už netvrdí, že by mělo k přechodu k socialistické společnosti dojít díky rychlé revoluci, ale pomocí malých, postupných kroků a neuznává vládu proletariátu. Zvláštní důraz je navíc kladen na skutečnost, že každá země je odlišná a má svá vlastní specifika, pokaždé je tedy potřeba postupovat jinak. Eurokomunismem bylo ovlivněno mnoho komunistických stran a JCP patřila mezi ně.

Za druhé – straně se podařilo adresovat několik ožehavých témat: „Během šedesátých a sedmdesátých let strana rychle získala díky tomu, že se objevily nové otázky jako ekologie, sociální zabezpečení, rovnost pohlaví a přímá účast občanů v politice.“³²

V sedmdesátých letech také začalo do politiky přicházet větší množství žen. Stejně jako u nás, i v Japonsku bylo pro ženy snazší zapojit se spíše do regionální politiky, zvláště, pokud měly rodiny, kterým se musely věnovat. Přesto se však ženy objevovaly i v parlamentu. V roce 1972 byly za JCP zvoleny hned dvě – právnička Midori Kurita a Mičiko Tanaka, která sice kandidovala za jinou, menší stranu, avšak s přímou podporou JCP.

Anne E. Imamura ve své knize „Re-imagining Japanese Women“ tvrdí, že „mezi lety 1979 a 1989 JCP zvolila do poslanecké sněmovny více žen, než kterákoliv jiná strana, protože měla více kandidátek, než kterákoliv jiná strana.“³³

Co se týče rusko-japonských vztahů, v průběhu sedmdesátých let Sovětský svaz učinil několik pokusů o znovunavázání kontaktů s JCP, ty však pokaždé ztroskotaly a k dohodě tak došlo až v prosinci 1979. Sovětští komunisté uznali, že bylo chybou podporovat Šigovu prosovětskou skupinu a tím způsobovat JCP vnitrostranické problémy, veřejně se však nikdy neomluvili.³⁴

Během let osmdesátých se JCP dařilo velmi dobře – sice již nedosahovala takových volebních výsledků jako v předchozím desetiletí, avšak stále si držela přibližně 9% všech

32 LAM, Peng Er. **The Japanese Communist Party Organization and Resilience in the Midst of Adversity.** <http://www.jstor.org/stable/2760924>, (10.8. 2011).

33 IMAMURA, Anne. E. *Re-imagining Japanese Women* [online]. 1996, [cit. 10. srpna 2011]. Dostupný na World Wide Web: (http://books.google.cz/books?id=AL4jWaZllxEC&pg=PA271&lpg=PA271&dq=japanese+communist+party+1989&source=bl&ots=hefAwyNmKk&sig=Zac4tt2Xp9h5Iv_B8PX054V5erQ&hl=cs&ei=OBc_Tov1I4mb-gbUj-idCQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=6&ved=0CEEQ6AEwBTgU#v=snippet&q=JCP&f=false).

34 BERTON, Peter. **The Japanese Communists' Rapprochement with the Soviet Union.** <http://www.jstor.org/stable/2643627>, (10. srpna 2011).

hlasů a v parlamentu měla 26-29 poslanců.

V devadesátých letech nastal mírný pokles a JCP se pohybovala mezi 7,7 až necelými osmi procenty hlasů. V roce 1996 se však počet hlasů pro stranu opět přehoupnul přes deset procent – dokonce na 12,55%.

Program JCP se v té době zabýval především otázkou amerických vojenských základen na území USA. V následující kapitole nastíním, nakolik aktuální je tato otázka pro JCP dnes, v devadesátých letech však měla strana jiné, další argumenty, kterými podkládala své tvrzení, že nyní již je přítomnost Američanů v Japonsku zbytečná. Hlavním z těchto argumentů byla skutečnost, že na začátku devadesátých let došlo k postupnému rozpadu Sovětského svazu. Podle JCP Spojené státy ztratily svého úhlavního nepřítele, tím pádem i důvod, proč nadále věnovat tolik úsilí přípravě na potencionální útok.

Kdyby k něčemu takovému ze strany bývalého Sovětského svazu mělo dojít, pro Spojené státy mělo Japonsko ideální strategickou pozici. JCP ale Američanům vyčítala, že si de facto hledají nové nepřátele a vytváří nové konflikty, aby tak mohli omluvit své zbrojení a velký počet vojenských sil.

Devadesátá léta navíc byla takzvaným „ztraceným desetiletím“. Došlo k deflaci, jež Japonsko zasáhla ruku v ruce s nutným snížením výroby a z toho plynoucí zvýšenou nezaměstnaností, deregulaci odvětví, která už nedokázala fungovat efektivně, a společnost se celkově velmi zadlužila. JCP tehdy upozorňovala, že vysoká nezaměstnatnost se netýká pouze Japonska, nýbrž celého světa, a že rozdíly mezi bohatými a chudými se neustále zvětšují, zejména pak ve Spojených státech.

Jako svého největšího konkurenta pak strana označovala pravicové uskupení LDP (自由民主党, Džijú Minšutó, Liberárně Demokratická strana), jež je stabilně nejúspěšnější japonská politická strana, a za cíl si dala získat v novém tisíciletí alespoň 100 křesel v parlamentu. Nutno podotknout, že kdyby se JCP někdo takového podařilo, překonala by tím svůj nejvyšší úspěch z roku 1972 přesně dva a půl krát.

6. JCP po roce 2000

6.1 Konstituce JCP

Administrativním chodem strany, jejími pravidly a řízením se zabývá takzvaná Konstituce JCP. Jedná se o poměrně dlouhý dokument, vybrala jsem tedy jen ty nejzajímavější body z poslední verze z 24. listopadu 2000:

Členství

- každý člověk, který se chce stát členem strany, musí mít japonské občanství a být starší osmnácti let³⁵
- každý člen má povinnost platit členské příspěvky; pokud je neplatí déle než rok, je ze strany vyloučen
- přihlášku každého žadatele musí podpořit alespoň dva stávající členové, pokud by se však jednalo o někoho, kdo je známý svým anti-socialistickým postojem, nebude do strany přijat, protože by tím mohlo být poškozeno její dobré jméno
- člen JCP nesmí být zároveň členem žádné jiné politické strany
- všichni členové mají právo nesouhlasit s rozhodnutím strany, nebo ho dokonce kritizovat, a smí klást otázky vyšším správním orgánům JCP; mezi jejich povinnosti pak patří studovat program JCP a vědecký socialismus
- členové mohou ze strany kdykoli odejít, musí však předložit svůj důvod komisi, která pak žádost o vystoupení z JCP projedná

Z těchto i ostatních bodů je evidentní, že JCP očekává od svých členů aktivní interakci a rychlé začlenění se do již fungujícího aparátu. Pasivita může vést k vyloučení ze strany, stejně tak jakékoli zostuzení jejího jména.

Struktura

- hlavním správním orgánem je Centrální komise, pod ní následují prefekturální komise, okresní komise a pobočky v závodech, kampusech a jiných místech
- všichni předsedové a vedoucí pracovníci jsou voleni v tajném hlasování; každý

³⁵ V Japonsku je přitom volební právo uděleno jen občanům starším 20 let.

kandidát musí být navržen jiným členem strany a musí být součástí JCP minimálně dva roky

- pokud některý ze členů využije svého práva kritizovat rozhodnutí strany, nesmí tak činit veřejně, nebo do médií, aby nedošlo k tomu, že se bude strana svému okolí jevit jako názorově nejednotná.
- Vytvoření nové pobočky musí být schváleno vyšším správním orgánem

Ačkoli se současná JCP tváří velmi demokraticky, z jejich Konstituce lze jasně vyčíst, že se stále jedná o komunistickou stranu s totalitními prvky. Obzvláště bod, který zakazuje veřejný nesouhlas s konsenzem strany, vyznívá v českém prostředí dost nepochopitelně a hlavně nepředstavitelně.

Financování chodu strany

- strana získává finance díky členským příspěvkům, sponzorským darům, vlastními projekty a činnostmi, či jinými způsoby
- měsíční členský poplatek činí jedno procento čistého příjmu, tedy přebytku příjmů nad výdaji
- členský poplatek je zredukován, či úplně odpuštěn těm členům, kteří jsou velmi nemajetní, nebo nezaměstnaní

Levicová sociální politika JCP se v této části uplatňuje velmi příkladně. Každý platí jen tolik, kolik může, a pokud z vážných důvodů přispívat nemůže, neplatí nic. Otázkou je, kolik takových výjimek strana uděluje, nic takového totiž na svých stránkách neuvádí.

6.2 Současný politický program JCP

Současný politický program JCP pochází z jejího 23. kongresu 17. ledna 2004. Na rozdíl od těch, s nimiž se běžně setkáváme v České republice, začíná velmi emotivním popisem historie strany. Na ukázkou uvádím citaci z prvního bodu, který se nazývá „Předválečná japonská společnost a JCP“:

„Japonskou tou dobou (pozn.: po založení JCP) bylo jedním z největších monopolně kapitalistických států na světě, ale země se nacházela pod despotickou vládou císaře. Během

tohoto režimu byli lidé zbaveni občanských práv a svobod, v zemědělských oblastech převažoval semi-feudální systém pronájmu půdy, který z dělníků ždímal těžké pachtovné, a dělníci bez základních práv byli pod monopolním kapitalismem těžce vykořisťováni. Toto byl režim, který dovedl Japonsko jakožto jedinou asijskou imperialistickou zem na cestu války agrese proti sousedním státům.³⁶

Dále je v programu popsáno, jak JCP bojovala s císařským absolutistickým systémem za zavedení demokratických prvků do japonské společnosti a jak se urputně stavěla proti všem válečným konfliktům v první polovině dvacátého století. Zmíněny jsou i vysoké počty obětí zejména druhé světové války a atomový útok na Hirošimu a Nagasaki. To, že bylo Japonsko spolu s fašistickým Německem a Itálií ve válce poraženo, pak JCP vidí jako důkaz své pravdy ohledně nutnosti pacifismu.

Druhý bod programu, nazvaný „Charakteristika japonské poválečné společnosti“, navazuje na první a popisuje historické události od roku 1945 do konce druhého tisíciletí. Podle JCP proběhlo v tomto časovém údobí několik zásadních změn.

1. Japonsko je okupováno Spojenými státy.

Přítomnost vojenských jednotek na území Japonska vnímají japonští komunisté jako ztrátu svrchovanosti a jsou toho názoru, že je USA pouze využívají jako strategický výchozí bod, jednu ze svých základů v Tichém oceánu a poddajného spojence pro vedení válek. Skutečnost, že podle Článku 9 japonské ústavy nesmí mít Japonsko svou armádu, pouze jednotky na vlastní obranu, se na tomto místě nezmiňuje.

2. Proběhla změna politického systému.

Císař se po válce zřekl svého božského původu a od roku 1947 platí v Japonsku nová ústava, která lidem zaručuje jejich základní práva a svobody. Jako velké pozitivum také vidí, že panovník již nadále nemá možnost jakkoli ovlivňovat vládu a naopak, že tuto možnost poprvé dostali sami Japonci.

3. Agrární reforma

36 PROGRAM OF THE JAPANESE COMMUNIST PARTY.
http://www.jcp.or.jp/english/23rd_congress/program.html#02, (10. srpna 2011).

Po agrární reformě došlo ke zlepšení situace farmářů – předchozí systém pronajímání půdy byl zrušen a Japonsko se konečně odpoutalo od svých posledních feudálních zvyků.

V další části dokumentu strana opět apeluje na své voliče, aby si uvědomili, jak nepřijatelná je přítomnost amerických vojáků na japonském území. Podle JCP není vztah Japonska s USA rovnocenný, pro Spojené státy je Japonsko jen figurkou na šachovnici, kterou hýbe podle svého uvážení tak, jak se to zrovna hodí jejich vojenským záměrům. Jako jeden z argumentů proč by měli být Američané z Japonska vyprovozeni, také uvádí skutečnost, že obyvatelé Okinawy jsou nuceni žít mezi americkými vojenskými základnami. Pravdou ale je, že Japonsko samo Okinawu de facto okupovalo od sedmáctého století a nutilo místní platit daně knížectví Sacuma i tokugawskému šógunátu. V roce 1872 pak Rjúkjú úplně anektovalo.

Ve třetí části programu JCP analyzuje přechod z dvacátého do jednadvacátého století. Připomíná, že ve dvacátém století svět naprosto ovládnul imperialismus a kapitalismus, na druhé straně se ale zhroutil systém kolonií a mnohé státy tak získaly možnost sebeurčení. Také díky tomu se pak některé z nich odvrátily od kapitalismu a v čele s Ruskem se vydaly na cestu socialismu. Japonští komunisté zde vyzdvihují práci Lenina, ačkoli uznávají, že po revoluci v roce 1917 udělal Sovětský svaz v podstatě krok zpět, než byli Rusové schopni vyladit socialismus tak, aby lépe fungoval. Stalina ovšem zatracují proto, že se vydal cestou násilí a agrese. Stejně tak výslovně odsuzují i okupaci Československa v roce 1968.

Za důvod pádu tolika komunistických režimů ve střední a východní Evropě nepovažují skutečnost, že by bylo něco špatně s komunismem samotným, naopak, vyčítají Sovětskému svazu, že se vzdálil od původní ideologie a příčinou selhání režimu tedy byla přílišná byrokracie a despotismus.

Až ve čtvrtém bodě programu přistupují členové JCP k tomu, na co jsme běžně zvyklí z naší politické scény – tedy ke konkrétním návrhům, které v praxi hodlají prosazovat:

Zahraniční politika

- JCP se bude zasazovat o to, aby byla zrušena současná smlouva s USA a jejich základny postupně vymizely z japonského území; se Spojenými státy chtějí udržovat přátelské vztahy, ale takové, aby byla zaručena naprostá suverenita a nezávislost

Japonska

- Japonsko se stane neutrální zemí, která ctí mír, a která nebude součástí žádné vojenské/armádní organizace
- Již zmiňovaný devátý článek ústavy by měl být poupraven tak, aby kromě vlastní armády zakazoval i současné jednotky domobrany, a Japonsko tak zůstalo bez jakýchkoli vojenských sil
- Je potřebné, aby Japonsko přátelsky vycházelo s ostatními asijskými zeměmi a vyjádřilo lítost nad svými skutky během druhé světové války
- Všechny jaderné zbraně by měly být zničeny, aby se neopakovala další Hirošima a Nagasaki a zabránilo se možné nukleární válce
- Podporován by neměl být ani terorismus, ani násilné odvetné akce proti němu – ačkoli, proti terorismu je globálně nutné bojovat
- Usilovat o navrácení té části Kurilských ostrovů, která historicky náleží Japonsku (ostrovy Habomai, Šikotan a Čišima)
- Snažit se aktivně řešit světové konflikty mírovou cestou

Ačkoli se i v zahraniční politice JCP projevuje její všudypřítomný pacifismus, který osobně považuji za velmi pozitivní věc, nemyslím si, že by většina bodů byla v blízké budoucnosti reálně uskutečnitelná. Jako nejproblematičtější vidím vizi Japonska bez jakékoli vojenské síly, protože to je v dnešním světě prakticky nemožné i nebezpečné zároveň.

Ústava a demokracie

- ústavu je nutno ochraňovat za každou cenu, nejdůležitější pak je, aby zajišťovala všem japonským občanům svobodu a demokracii
- hlavním orgánem zákonodárné moci je parlament, s pluralitním systémem, kde vládne většina, ale zastoupeny budou i menšiny
- snížit hranici volebního práva z dvaceti na osmnáct let věku
- v čele krajů, okresů a jiných menších správních jednotek by měli přednostně stát místní občané, kteří nejlépe rozumí lokální problematice a ví, co je pro konkrétní oblast nejvhodnější

- zabránit omezování lidských práv a svobod, zastavit diskriminaci a zajistit ženám rovnoprávné postavení ve společnosti, aby se mohly nezávisle na okolí realizovat podle své vlastní volby
- zreformovat školství a administrativu související se školstvím, při vzdělávání by měl být kladen důraz na ideály míru a demokracie
- prosazovat náboženskou svobodu s tím, že náboženství a politika by od sebe ale měly být odděleny
- zakázat soukromým společnostem dotovat politické strany, aby se tak předcházelo úplatkářství a korupci
- trvat na tom, aby bylo omezení politické moci císaře pevněji zakotveno v ústavě tak, aby císař skutečně neměl sebemenší vliv na politické dění

Vypadá to, že se JCP inspirovala evropským standardem, který zajišťuje volební právo všem starším osmnácti let. Zřejmě se tento systém v jejich straně osvědčil, protože jak jsem již zmiňovala, hranice pro uchazeče o členství v JCP je právě od osmnácti let věku.

Kdyby došlo k realizaci důsledného oddělení náboženství od politiky, znamenalo by to velké komplikace, či pravděpodobněji dokonce úplné zrušení buddhistické strany Sóka Gakkai. Ale ačkoli by bylo nespravedlivé JCP obviňovat z toho, že jejich ústřední motivací k tomuto bodu v programu je právě poškození Sóky Gakkai, faktem zůstává, že tyto dvě strany spolu v minulosti příliš nevycházely.

Ekonomika

- JCP by chtěla nahradit současný stav, který popisuje jako „kapitalismus bez pravidel“, „ekonomikou řízenou pravidly“, jenž pomůže zbavit pracující neúměrně dlouhých pracovních hodin a neoprávněných propouštění
- postavit se ekonomické tyranii obřích společností pomocí takzvané „demokratické regulace“ ve prospěch zaměstanců tak, aby byl zajištěn jejich životní standard, a ve prospěch životního prostředí a přírody, aby dále nedocházelo k jejich přílišnému a nebezpečnému znečišťování (v tomto bodě jsou jako jedny z příčin poškození životního prostředí vysloveně uvedeny i vojenské základny)
- snížit závislost Japonska na dovozu zemědělských produktů úpravou systému

zemědělství, rybolovu a lesnictví, a za stejným účelem zajistit i lepší využití domácích energetických zdrojů s velkým důrazem kladeným na bezpečnost

- zlepšit systém sociálního zabezpečení pro všechny, především pak pro děti, aby se tak pokud možno zastavil trvajících pokles porodnosti

Zvláště bod týkající se důrazu na bezpečnost energií je v Japonsku nyní velmi aktuální a domnívám se, že svým opatrným přístupem by JCP mohla po nedávných událostech ve Fukušimě získat sympatie některých voličů. Idea strany o snížení závislosti Japonska na dovozu mi však připadá velmi obtížně proveditelná. Japonsko má malé zásoby nerostných surovin i ropy, kultivovatelných je jen 15% půdy a závislost na exportu je značně vysoká.

Program se dále zabývá procesem demokratické transformace, která „bude dosažena silou sjednocené fronty sestávající se ze všech lidí, toužících po dosažení národní nezávislosti, demokracie, míru a lepších životních podmínek, která zahrnuje dělníky, pracující občany, farmáře, rybáře, malé a středně velké podnikatele, intelektuály, ženy, mládež a studenty.“³⁷ Popisuje, jak taková sjednocená fronta poroste pod taktovkou JCP a že jejím ultimátním cílem je získat co nejvíce křesel v parlamentu, aby mohla strana co nejlépe reprezentovat zájmy všech občanů. Pokud by se JCP podařilo mít v parlamentu většinu, založila by demokratickou koalici, která by vytvořila demokratické a nezávislé Japonsko, které už nadále nebude pod nadvládou Spojených států, nýbrž pod vládou vlastní. Navíc tím napomůžou konečně ustálit a zajistit mír v celé Asii s Japonskem jako jeho základem.

Posledním, pátým článkem programu JCP, je část nazvaná „Pro socialistickou/komunistickou společnost“. Zde se uvádí, že dalším vývojovým stupněm je pro Japonsko přechod z kapitalistické do „socialistické/komunistické“ společnosti. Ten nastane tak, že se prostředky k výrobě znárodní, aby mohly být majetkem všech. JCP tvrdí, že ctí soukromé vlastnictví a znárodnění by se proto netýkalo ničeho jiného než právě prostředků k výrobě.

Po tomto kroku by podle strany došlo k výraznému zlepšení životních podmínek, protože by se společnost přestala hnát za ziskem, jako je tomu v ostatních kapitalistických zemích a místo toho by se mohla soustředit na to, co je doopravdy podstatné a potřebné. Program pak končí pro JCP velmi optimistickou prognózou ohledně vývoje situace v 21. století – říká, že bude charakterizovaný tendencí států odtrhnout se od kapitalismu a postoupit k takzvané „nové společnosti“ bez vykořisťování a útlatku.

37 PROGRAM OF THE JAPANESE COMMUNIST PARTY.

http://www.jcp.or.jp/english/23rd_congress/program.html#02, (10. srpna 2011).

6.3 Popularita JCP po roce 2000

Podle výsledků voleb do obou komor japonského parlamentu lze vidět, že po propadu mezi lety 2000 a 2003, tedy za posledních devět let, má strana mírně klesavou tendenci, ale nejedná se o nic dramatického. Procento obdržných hlasů pro JCP se pohybuje kolem 6-7% a od roku 1952 se nestalo, že by JCP nebyla parlamentní stranou.

Datum	Typ Voleb	Procento hlasů	Získaných křesel
26.6.2000 ³⁸	parlamentní	11,3	20
29.7.2001 ³⁹	senátní	9,87	5
9.11.2003 ⁴⁰	parlamentní	7,76	9
11.7.2004 ⁴¹	senátní	7,8	4
11.9.2005 ⁴²	parlamentní	7,3	9
29.7.2007 ⁴³	senátní	7,5	3
30.8.2009 ⁴⁴	parlamentní	7	9
11.7.2010 ⁴⁵	senátní	6,1	3

Pro JCP je však důležité, že si neustále pěstuje mladé voliče. Zejména britský tisk si povšimnul nového trendu v Japonsku a popisuje, jak se mladí studenti, či pracující obrací k JCP, protože jsou zklamaní současnou situací ve své zemi:

„Zapisuje se tisíc nových rekrutů za měsíc, čímž se počet členů posouvá k 415000. Mezitím, klasický proletářský román je na vrcholu seznamu best-sellerů a mangy s komunistickou tematikou slaví obrovský úspěch.“⁴⁶ – Daily Telegraph

Ta samá čísla hlásí i BBC NEWS a jako důvod, proč tak narůstají, udává:

38 ElectionGuide. <http://www.electionguide.org/election.php?ID=662>, (10. srpna 2011).

39 ElectionGuide. <http://www.electionguide.org/election.php?ID=553>, (10. srpna 2011).

40 ElectionGuide. <http://www.electionguide.org/election.php?ID=553>, (10. srpna 2011).

41 ElectionGuide. <http://www.electionguide.org/election.php?ID=242>, (10. srpna 2011).

42 ElectionGuide. <http://www.electionguide.org/election.php?ID=156>, (10. srpna 2011).

43 ElectionGuide. <http://www.electionguide.org/election.php?ID=1128>, (10. srpna 2011).

44 Japan Parliamentary Elections of 30 August 2009. [http://psephos.adam-](http://psephos.adam-carr.net/countries/j/japan/japan2009.txt)

[carr.net/countries/j/japan/japan2009.txt](http://psephos.adam-carr.net/countries/j/japan/japan2009.txt), (10. srpen 2011).

45 Ministry of Internal Affairs and Communications.

http://www.soumu.go.jp/senkyo/senkyo_s/data/sangiin22/index_1.html, (10. srpen 2011).

46 DEMETRIOU, Danielle. **Japan's young turn to Communist Party as they decide capitalism has let them down.** <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/japan/3218944/Japans-young-turn-to-Communist-Party-as-they-decide-capitalism-has-let-them-down.html>, (11. srpen 2011).

„Zhruba třetina pracovní síly má dnes uzavřené krátkodobé pracovní smlouvy a jejich pozice jsou nejvíce ohroženy. Komunističtí členové parlamentu vkládají hodně usilí do toho, aby jim svými jednáními s manažery společností zajistili lepší zacházení.“⁴⁷

V současné době je předsedou JCP Kazuo Šii (志位和夫, narozen 24. července 1954, v čele strany stojí už od roku 2000), hlavním tajemníkem strany Tadaoši Ičida a vícepředsedy Jasuo Ogata, Tadao Hamano a Nobuko Hiroi.

47 BUERK, Roland. **Communism on rise in recession-hit Japan.** <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8027397.stm>, (11. srpen 2011).

7. Závěr

Musím přiznat, že předtím, než jsem začala tuto práci psát, jsem měla obavy, zda-li dokážu zůstat nezaújatá. Jak jsem zmiňovala v úvodu, komunismus je pro Českou republiku pořád velmi aktuální téma, a já rozhodně nepatřím mezi jeho příznivce. Naopak, mé vlastní smýšlení je spíše pravicového rázu, takže jsem měla trochu strach, abych nepojala práci příliš jízlivě a nebyla vůči JCP zaujatá. Při samotném psaní se mi však přihodilo něco, s čím jsem nepočítala. Sice se ze mne nikdy nestane komunistka, ani socialistka, ale místo nesouhlasu s názory japonských komunistů jsem často cítila spíše lítost, zejména pak v počátcích formování jejich hnutí.

Japonská komunistická strana se totiž liší od těch ostatních velkých, které známe – od sovětské, jež mnoha Čechům tolik znepríjemnila životy, i od současných vládnoucích komunistických stran v Číně, Severní Koreji, nebo na Kubě. Tím, že se nikdy nedostala k samostatné moci, nepůsobí tak nebezpečně, a proto si troufám říct, že její snahy o holé přežití mezi lety 1922-1945 budí spíše sympatie.

Samozřejmě, ani v tomto období (a ostatně ani nikdy jindy), kdy byli členové JCP pronásledováni a perzekuováni japonskou vládou, se nejednalo o žádné mučeníky, kteří by se svatou trpělivostí snášeli útlaky zbytku společnosti. Ne, až do poloviny padesátých let strana státu skutečně působila více problémů než užitku, ale pokaždé, když prakticky všechny členy JCP pozavírali, některé i popravili, se strana dokázala zvednout z popela a začít znovu. Komunistickou ideologii neobdivuji, naopak, ale schopnosti sebrat poslední zbytky sil a jít si za tím, v co člověk věří, to ano.

Jakožto pro amerikanistku pro mne také bylo zajímavé studium poválečného období – podle mého neironičtějšího úseku dějin JCP. Z dalšího vývoje událostí a zejména jejich současného programu je více než patrné, že Spojené státy americké jsou JCP neustále „trnem v oku“. Z toho, jak se dnes strana o Američanech vyjadřuje, by nejspíš nikdo nepoznal, že to byly právě Spojené státy, díky kterým se po druhé světové válce dostalo z vězení mnoho komunistických pohlavárů, i řadových členů. Díky nové ústavě, kterou Američané pomáhali tvořit, navíc JCP mohla vystoupit z ilegality a regulérně se účastnit voleb.

Nutno podotknout, že tato ironie ovšem platí i obráceně – je paradoxní, že Spojené státy, dobře známé svým odporem a strachem z komunismu, JCP takto (byť ne účelově) pomohly.

V šedesátých letech shledávám nejpůsobivějším osamostatnění JCP od vlivů dvou

největších komunistických stran – Sovětského svazu a Číny. Když byl komunismus v Japonsku ještě v pomyslných plenkách, každé velké rozhodnutí se muselo konzultovat s Moskvou. Rusové byli naprostou autoritou a pokud našli na programu, nebo jednání JCP něco, co se jim nelíbilo, Japonci se okamžitě přizpůsobili tak, aby svým ruským vzorům vyhověli. Po čtyřiceti letech už však nic takového neplatilo. JCP začala prosazovat podle mého názoru velmi rozumnou politiku „Nehodláme zasahovat do vašich věcí, ale vy zase nezasahujte do našich.“ a dokázala, že žák – japonský komunismus – se konečně vyrovnal svému učiteli – komunismu ruskému. Následné odtržení od čínského vlivu tuto skutečnost jen potvrzuje. Přitom věřím, že díky staletí dlouhé interakci mezi Japonskem a Čínou – mezi dvěma asijskými zeměmi, které si byly kulturně mnohem bližší, než Japonsko nebo Čína s Ruskem, muselo být podstatně těžší.

Na sedmdesátých letech jsem si cenila zejména toho, co JCP udělala pro ženy-političky v Japonsku. Japonsko je známé svou patriárchální společností a i v dnešní době je počet žen v obou komorách parlamentu nízký. V žebříčku zemí podle zastoupení žen v parlamentu k 30. červnu⁴⁸ se s 11.3% žen v poslanecké sněmovně a 18.2% žen v senátu nachází na 96. místě.⁴⁹ Na to, že patří Japonsko mezi jednu z nejnáskladnějších zemí světa, je takové číslo téměř zarážející. Proto si myslím, že každá podaná ruka těm ženám, které by se chtěly zapojit do politiky, je pro Japonsko (a nejen pro něj) krokem kupředu.

Poslední věc, kterou bych chtěla na závěr shrnout, je současný program JCP a její možná perspektiva do budoucna. Když jsem totiž studovala stanovky japonských komunistů, našla jsem mnoho věcí, které mne překvapily. Jednou z nich byla například klauzule ohledně zákazu veřejného kritizování strany. Celý kodex chování správného člena JCP na první přečtení vyzníval poněkud pokrytecky – členové si mohou myslet, co chtějí, a mohou klást dotazy výše postaveným, ale zvenčí musí strana působit jednotně a pevně, ať už se v jejím nitru děje cokoli. Nejprve jsem se nad tímto bodem zamyslela jako Čech – jako příslušník národa, který má s komunistickým režimem veskrze špatné zkušenosti, a v takovémto příkaze nespátřuje nic jiného než omezování osobní svobody a práva vyjádřit veřejně svůj názor. Poté jsem se ale zkusila na moment alespoň trochu vžít do japonské mentality, která je na rozdíl od evropského individualismu zvyklá na kolektivismus. Na to, že zájmy celku mají přednost před zájmem jednotlivce.

I pokud si tedy odmyslím, že strana doopravdy musí před svou konkurencí vypadat

48 Interparliamentary Union. **Women in National Parliaments**. <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>, (11. srpen 2011).

49 Pro srovnání – Česká republika obsadila 48. místo s 22% žen v parlamentu a 18.5% žen v senátu.

nenapadnutelně a soudržně, nemám nakonec dojem, že by byl tento na první pohled kontroverzní bod vytvořen se špatným úmyslem.

Další, podobně diskutabilní částí, pro mne byla úprava Ústavy, kterou JCP navrhuje – tak, aby se Japonsko zřeklo i jednotek domobrany a zůstalo okolnímu světu úplně napospas. Paradoxní totiž je, že z jiných stran se už dlouhá léta ozývají hlasy, které volají po opaku, tedy, aby se devátý dodatek zrušil a Japonsko opět mohlo mít svou vlastní armádu. Vzhledem k tomu, že jakákoli úprava, ať už taková, jakou si přejí japonští komunisté, nebo ti, kteří by v Japonsku opět rádi viděli tradiční armádu, by byla jen složitě proveditelná, nemyslím si, že by k ní mohlo v blízké budoucnosti dojít. Navíc, podle průzkumu, který si v roce 2006 nechaly udělat „The Japan Times“, si změnu Článku 9 nepřeje celých 77% Japonců.⁵⁰

Na úplný konec svého posledního bodu jsem si nechala už tolikrát zmiňované vztahy se Spojenými státy. Ačkoli jsem při psaní neustále narážela na odkazy na Rusko, potažmo Sovětský svaz, později na Čínu, a na různé vlivy na japonský komunismus, které z těchto států přišly, jsem toho názoru, že Spojené státy americké japonský komunismus a JCP ovlivnily úplně stejně jako Sovětský svaz a Čína. Od svých západních sousedů komunisté v Japonsku přebírali myšlenky, postupy, dozvídali se, jak stranu organizovat, četli díla Marxe, Engelse, Lenina, Stalina, Mao Tse-tunga, ale proti svému východnímu sousedovi, Spojeným státům americkým, se od začátku vymezovali. Když chtěli Sovětský svaz nebo Čína ukázat, jak by to v ideálním komunistickém státě za žádných okolností nemělo vypadat, vždycky se mohli obrátit na Američany. Proto si tedy myslím, že byl americký vliv stejný jako sovětský, nebo čínský. JCP vždycky měla a stále má proti komu bojovat a proti komu se stavět do opozice.

Co se týče perspektivy strany, můj osobní názor je, že vzhledem ke svým pevným kořenům v japonské společnosti a vzhledem k tomu, čím vším už strana dokázala projít a co zvládla překonat, z japonské politické scény a pravděpodobně i parlamentu se jen tak nevytratí. Ačkoli výsledky v parlamentních volbách za posledních deset let zdaleka nejsou tím nejlepším, čeho strana za dobu své existence kdy dosáhla, umím si snadno představit, že by její preference mohla opět vzrůst. V době, kdy jsou teroristické útoky, násilí a války téměř běžnou záležitostí, strana prosazuje politiku pacifismu, neutrality a přátelských vztahů mezi jednotlivými státy.

50 The Japan Times Online. **Constitution survey shows 77% oppose changing Article 9.**
<http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20060504a6.html>, (11. srpna 2011).

V době, kdy se svět pozvolna vzpamatovává z hospodářské krize, aniž by si kdokoli mohl být jistý, jestli v blízké budoucnosti neudeří znovu, nabízí levicové řešení sociálního zabezpečení pro všechny. (Do spekulací, zda-li je něco takového dnes možné, když jsou všechny státy zadluženy, se pouštět nehodlám.)

V době, kdy začínají mít lidé strach z atomové energie, a kdy většinu z nich alespoň do určité míry zajímá, co se děje s okolním životním prostředím a zda-li by nebylo možné ho nějak ochránit, JCP prezentuje návrh odstranění veškerých jaderných zbraní a pokud možno přechod na alternativní zdroje energie, které jsou šetrné právě k životnímu prostředí.

Současná JCP má podle mého názoru postavený program tak, že se vždycky najde nezanedbatelné procento lidí, které jím osloví. Proto si myslím, že o ní ještě bude slyšet.

Summary

This thesis is concerned with finding the origin of communism in Japan and exploring it further with a special interest in its unique characteristics, process of development, international influences (especially the Soviet Union of Socialist Republics, China and the United States of America) and the most prominent leaders of the Japanese communist movement.

The thesis gradually describes the historical events connected with the Japanese Communist Party (JCP) from its very beginning in the 1920's, through the end of the Second World War when the party was legalized to its current situation and programme.

Key words: communism, communism in Japan, Japan, Japanese Communist Party, Sen Katayama, Sanzō Nosaka, The Soviet Union of Socialist Republics, China

Seznam použité literatury

Knihy:

IMAMURA, Anne. E. *Re-imagining Japanese Women* [online]. 1996, [cit. 10. srpna 2011]. Dostupný na World Wide Web: (http://books.google.cz/books?id=AL4jWaZllxEC&pg=PA271&lpg=PA271&dq=japanese+communist+party+1989&source=bl&ots=hefAwyNmKk&sig=Zac4tt2Xp9h5Iv_B8PX054V5erQ&hl=cs&ei=OBc_Tov1I4mb-gbUj-idCQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=6&ved=0CEEQ6AEwBTgU#v=snippet&q=JCP&f=false).

KENNEDY, Malcom. *A History of Communism in East Asia*. New York: Frederick A. Praeger, 1957. 556 s.

LANGER, Paul Fritz. *Communism in Japan*. Stanford, California: Hoover Institution Press, 1972. 112 s.

MASON, Richard H.P. a CAIGER, John Godwin. *Dějiny Japonska*. Praha: Fighters Publications, 2007. 410 s.

NOHLEN, Dieter, GROTZ, Florian a HARTMAN, Christoff. *Elections in Asia and Pacific, a Handbook*. New York: Oxford University Press Inc., 2001. 858 s.

OINAS-KUKKONEN, Henry. **The Principal Japanese Communist Leaders in the View of US Officials, 1944-1946**. *Leaders and Leadership in Japan* [online]. 1998, [cit. 8. srpna 2011]. Dostupný na World Wide Web: (http://books.google.cz/books?id=PYePU4ZJBTQC&pg=PA206&lpg=PA206&dq=nosaka+sanzo+spy&source=bl&ots=dSJVsDIB47&sig=EYdhD92vmes-pG7i-5gm-8Ia27M&hl=cs&ei=nlw1Tu3FOIe8-QbV7tXsDA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=8&ved=0CFsQ6AEwBw#v=onepage&q&f=true).

SCALAPINO, Robert Anthony. *The Japanese Communist Movement, 1920-1966*. Los Angeles, California: University of California Press, 1967. 409 s.

VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Svoboda, 1986. 603 s.

Články:

BERTON, Peter. **The Japanese Communists' Rapprochement with the Soviet Union.** <http://www.jstor.org/stable/2643627>, (10. srpen 2011).

BUERK, Roland. **Communism on rise in recession-hit Japan.** <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8027397.stm>, (11. srpen 2011).

DEMETRIOU, Danielle. **Japan's young turn to Communist Party as they decide capitalism has let them down.** <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/japan/3218944/Japans-young-turn-to-Communist-Party-as-they-decide-capitalism-has-let-them-down.html>, (11. srpen 2011).

DIXON, Karl. **The 1976 General Election in Japan.** <http://www.jstor.org/stable/2756299>, (7. srpen 2011).

DIXON, Karl. **The Growth of a „Popular“ Japanese Communist Party.** <http://www.jstor.org/stable/2756509>, (8. srpen 2011).

ElectionGuide. <http://www.electionguide.org/>, (10. srpen 2011).

FALKENHEIM, Peggy. **Eurocommunism in Asia: The Communist Party of Japan and the Soviet Union.** <http://www.jstor.org/stable/2757766>, (9. srpen 2011).

GILLIN, Donald G. a ETTER, Charles. **Staying On: Japanese Soldiers and Civilians in China, 1945-1949.** <http://www.jstor.org/stable/2055515>, (23. červenec 2011).

Interparliamentary Union. **Women in National Parliaments.** <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>, (11. srpen 2011).

Japan Parliamentary Elections of 30 August 2009. <http://psephos.adam-carr.net/countries/j/japan/japan2009.txt>, (10. srpen 2011).

JONES, H.J. **Japanese Women and Party Politics**. <http://www.jstor.org/stable/2756066>, (9. srpen 2011)

KAWAKAMI, Hadžime. **Marukusušugi keizaigaku**. <http://www.marxists.org/subject/japan/kawakami/economy-science.htm>, (16. červenec 2011).

LAM, Peng Er. **The Japanese Communist Party Organization and Resilience in the Midst of Adversity**. <http://www.jstor.org/stable/2760924>, (10. srpen. 2011).

LENG, Shao-Chuan. **Japanese Attitudes toward Communist China**. <http://www.jstor.org/stable/3024278>, (8. srpen 2011).

Ministry of Internal Affairs and Communications. http://www.soumu.go.jp/senkyo/senkyo_s/data/sangiin22/index_1.html, (10. srpen 2011).

PRICE, Willard. **Japanese Lean to Fascism**. *The Washington Sunday Star*, 7. říjen 1934.

PROGRAM OF THE JAPANESE COMMUNIST PARTY. http://www.jcp.or.jp/english/23rd_congress/program.html#02, (10. srpen 2011).

STALIN, Josif. J.V. **Stalin's Historical Message to Japanese People**. <http://www.revolutionarydemocracy.org/archive/CPJstal.htm>, (9. srpen 2011).

SUBLETTE, Carey. **Big Ivan, The Tsar Bomba ("King of Bombs")**. <http://nuclearweaponarchive.org/Russia/TsarBomba.html>, (9. srpen 2011).

TOKUDA, Kjúiči. **30th Anniversary of Communist Party of Japan**. <http://www.revolutionarydemocracy.org/archive/CPJ30.htm>, (9. srpna 2011).

The Japan Times Online. **Constitution survey shows 77% oppose changing Article 9.**
<http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20060504a6.html>, (11. srpen 2011).

WEISBERG, Herbert a TANAKA Aidži. **Change in the Spatial Dimensions of Party Conflict: The Case of Japan in the 1990s.** <http://www.jstor.org/stable/1558360>, (10. srpen 2011).